

SESİN PEŞİNDE: WOLF DIETRICH**Following The Trail of Sound: Wolf Dietrich****Songül KARAHASANOĞLU *****ÖZ**

Anadolu müzik araştırmacılarının ilgisini çeken, kültürel açıdan oldukça zengin bir bölgedir. Wolf Dietrich, 1938 yılında dünyaya gelir, 22 Kasım 2014'te hayatını kaybeder. Yaşamını müzik araştırmalarına adanmış olan Dietrich, müziği ve onu araştırmayı çok seven, karşılaştırmalı müzikoloji ve etnomüzikolojiden etkilenen iyi bir arşivci idi. Bir yandan dönemin araştırma anlayışının “karşılaştırmalı müzikologların” etkisinde kalarak başka ülkelerden derleme yapmıştı. Derlemede oldukça başarılıydı, çünkü kullandığı ekipmanlar çok kaliteliydi, dolayısıyla teknik açıdan üst düzey kayıtlar ortaya çıkarmıştı, ama sadece kayıt almakla kalmamış, bunları düzenli bir şekilde tasnif etmiş, defterler tutmuş, fihristler hazırlamış ve sonraları bu kayıtları müzik endüstrisinin içine sokmuş ve radyo programları yapmıştı. Bu makalede, halk müzikleri üzerine yoğunlaşan, 1966 yılından 2014 yılına değin halk müziklerini kaydeden, bununla beraber Türkiye’de ve uluslararası müzikoloji camiasında pek tanınmayan bir Alman araştırmacıya, Wolf Dietrich’e odaklanacağım. Bu çalışma, Dietrich’in vefatından bir yıl önce, 2013’te, Münster – Almanya’daki Westfälische Wilhems-Universität’e (WWU) bağışladığı kişisel koleksiyonunda yürüttüğüm ve hâlen devam etmekte olan araştırmaya ve Dietrich’i tanıyan, onunla birlikte çalışmış etnomüzikologlarla yaptığım görüşmelerden elde ettiğim bilgilere dayanmaktadır. Amacım, akademi dışı araştırmacı profiline temsilcisi olarak Dietrich’i ve koleksiyonunu tanıtmak, ait olduğu “Anadolu’ya odaklanmış Alman araştırmacılar” geniş çerçevesi içindeki özgün konumunu ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Wolf Dietrich, Halk Müziği, Arşiv, Derleme, Türkiye, Balkanlar, Etnomüzikoloji, Karşılaştırmalı Müzikoloji.

ABSTRACT

The Anatolia is a culturally rich area that has attracted the interest of music researchers. Wolf Dietrich, was born in 1938 and deceased on 22 November 2014. Dietrich, who devoted his life to music research, was an archivist who loved music and its study, and whose work was influenced by comparative musicology and ethnomusicology. Shaped by the research approaches of his time, he conducted field collections abroad, in line with the approaches of “comparative musicologists”. The field collection was highly successful largely due to the high-quality equipment he employed, which enabled him to produce technically advanced recordings. Furthermore, his work extended far beyond mere sound recording: he systematically classified his materials, kept detailed field notebooks, prepared catalogues and indexes, and later integrated these recordings into the music industry through the production of radio programmes. In this article, I will focus on Wolf Dietrich, a German researcher who specialised in folk music, recorded folk music from 1966 to 2014, and yet remains relatively unknown in Türkiye and the international musicology community. This study is based on my ongoing research into Dietrich’s personal collection, which he donated in 2013—one year before his passing—to the Westfälische Wilhelms-Universität (WWU) in Münster, Germany, as well as on interviews I conducted with ethnomusicologists who knew and worked with him. My aim is to introduce Dietrich and his collection as a representative of the non-academic researcher profile, and to highlight his unique position within the broader context of “German researchers focused on Anatolia”.

Keywords: Wolf Dietrich, Folk Music, Archive, Compilation, Türkiye, Balkans, Ethnomusicology, Comparative Musicology.

* **Araştırma Makalesi/Research Article Geliş Tarihi/Received Date:** 28.04.2025 **Kabul Tarihi/Accepted Date:** 07.11.2025
Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, aatason@itu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3861-1088

EXTENDED ABSTRACT

The culturally rich lands of ancient civilizations have long captivated the attention of music researchers. Both prominent and lesser-known scholars have explored these ancient regions, aiming to uncover insights into human history. This article focuses on one such figure—Wolf Dietrich, a German researcher who dedicated his work to folk music. Between 1966 and 2014, he recorded music from various countries but remained relatively obscure within the international musicology community. This study draws upon Dietrich's personal collection, which he donated in 2013—a year before his passing—to the Westfälische Wilhelms-Universität (WWU) in Münster, Germany, and includes information gathered from interviews with ethnomusicologists who knew and collaborated with him. My goal is to present Dietrich and his collection as an example of the non-academic researcher profile and to emphasize his distinctive role within the larger context of his field.

Constructing the life stories of individuals who have not been featured, even briefly, in any biographical encyclopedia and attempting to comprehend them both personally and professionally is a challenging task. This becomes even more difficult when the individual, like Wolf Dietrich, is highly private about sharing details of their life. As a result, despite the materials they leave behind, such efforts may not yield a comprehensive biography. My attempt to understand Dietrich started with this challenge, relying heavily on the materials within the collection he donated. There was a clear inverse relationship between the abundance of materials he left behind and the limited information he shared about himself. Consequently, in instances where the written resources proved inadequate, I sought insights and perspectives from individuals who knew and worked with Dietrich. The information presented below is based on these two approaches.

Wolf Dietrich was born in 1938 and passed away on November 22, 2014. His childhood was deeply intertwined with music due to his father, a music teacher, and from a young age, he played the flute. Dietrich began his research in 1966 in Tolon, Greece, and from 1968 onward, he expanded his focus to include Türkiye and the Balkans alongside Greece. After the 1990s, his interests shifted toward the Far East and Germany. Although Dietrich did not receive formal training in ethnomusicology, his library and notes reveal his strong desire to acquire the knowledge required of an ethnomusicologist. He consciously defined the roles he could take on in the field. The numerous dictionaries and language books in his library reflect his dedication not only to collecting but also to deeply understanding the regions he studied. Additionally, he kept up with well-known encyclopedias and music journals in the fields of musicology and ethnomusicology. He also made a point of collecting instruments and commercial recordings from the places where he conducted field research.

The music industry's strong interest in these recordings—for both radio broadcasts and LP/CD releases was undoubtedly due to their high quality. By curating selections from his field recordings and self-produced music, Dietrich released LPs and CDs between 1973 and 2012, establishing his presence in both radio and recording technology within the music industry. After 2000, his work became more focused on international festivals held in Germany, where he recorded performances and published the music along with relevant information. Dietrich curated a selection of music from his field recordings and released LPs and CDs between 1973 and 2012, establishing his presence in both radio and recording technology within the music industry.

Dietrich began his first radio programs in 1968. According to his own account, after receiving positive feedback on the recordings he brought to the station, he launched his lifelong World Music programs. He meticulously documented his earnings from these programs in his notebooks, listing the titles, durations, and payments for the broadcasts between 1982 and 2006. These programs covered many regions beyond those he had personally visited.

Dietrich was an exceptional archivist with a deep passion for music and its study, influenced by both comparative musicology and ethnomusicology. On one hand, he followed the research approach of ‘comparative musicologists’ by collecting music from various countries. His success in this endeavor was largely due to the high-quality equipment he used, which allowed him to produce technically excellent recordings. However, his work extended beyond mere recording—he systematically classified his collections, maintained detailed notebooks, prepared indexes, and later integrated his recordings into the music industry, even producing radio programs. Unlike many ethnomusicologists of his time, Dietrich shared his recordings with a broader audience through radio broadcasts, LPs, cassettes, and CDs. In his fieldwork, he was highly respectful and understanding toward local musicians, fostering strong relationships and documenting all the music he encountered without bias. However, despite his comprehensive collection efforts, he did not engage in research on cultural elements.

The methodology employed by Dietrich was shaped by the comparative musicology tradition, which emphasized the systematic collection and classification of musical pieces. Although he was not initially an academic, his dedication to precision in recording and cataloging music reflected a highly methodical approach. His use of high-quality recording equipment, meticulous field notes, and systematic archiving made his contributions invaluable to ethnomusicology. His research, recordings, and archival efforts have left an enduring impact on the study of Balkan, Turkish, and Greek musical traditions. Studying it was, in many ways, a journey of aesthetic choice, cultural exploration, and heritage preservation for him. Music research became the central focus of his life—he devoted himself to it both materially and spiritually, leaving behind a remarkable legacy. Despite the challenges in accessing his personal records, his work made invaluable contributions to cultural history. We owe Wolf Dietrich our deepest gratitude. The records and documents in this collection are valuable resources for the study of the Balkans, Greece, and Türkiye. They merit preservation and further examination, and the collection has the potential to be expanded through both institutional and individual research efforts.

Herhangi bir biyografik ansiklopedide kısa da olsa kendine yer bulamamış kişilerin yaşamöykülerini oluşturmak, onları bireysel ve mesleki olarak tanımaya çalışmak, kolay değildir. Hele de söz konusu kişi, Wolf Dietrich gibi yaşamı üzerine bilgi aktarmakta hayli ketum biri ise ardında bıraktığı malzemeye rağmen bu girişim, detaylı bir yaşam öyküsüne ulaşmakla sonuçlanmayabilir.¹Dietrich'i bağısladığı koleksiyonundaki malzemelerden yola çıkarak tanıma gayretim, böylesi bir handikapla başladı. Ardında bıraktığı malzemenin genişliği ile kendisi üzerine bıraktığı bilgi arasında büyük bir ters orantı vardı. O nedenle yazılı malzemenin yeterli olmadığı noktalarda Dietrich'i tanımış, onunla çalışmış kişilerin bilgilerine ve görüşlerine başvurdum. Aşağıda sunulan bilgiler, bu iki yöntemden elde edilen bilgilerdir.²

Wolf Dietrich, 1938 yılında dünyaya gelir, 22 Kasım 2014'te hayatını kaybeder. Müzik öğretmeni olan babası nedeniyle çocukluğu müzikle iç içe geçer; küçük yaşlardan itibaren flüt çalar. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ekonomik zorluklar, ailesinde Wolf'un müzikle ilgili bir iş sahibi olmasındansa yaşamını görece rahat idame ettirecek bir iş sahibi olması fikrini baskın hâle getirir. Bu noktada özellikle babasıyla arasında anlaşmazlık ortaya çıkar. Yakın arkadaşı Thede Kahl'a göre anlaşmazlığın iki boyutu vardır: "Klasik müzik tutkunu olan babası folklor alanına olumlu bakmıyordu, Wolf'dan flüt ve gayda peşinde koşmayı bırakmasını istedi. Ancak bu Wolf için bir motivasyon oldu, kayıtlarının çoğunda flüt ve gaydanın yer aldığı fark edilebilir."³ Benzer bilgiyi bir dönem birlikte alan çalışması yaptığı Susanne Ziegler de verir; Ziegler'e göre "Klasik müzik onun en sevdiği müzik değildi. Sevdiği alan, halk müziğiydi."⁴ Baba ile oğul arasındaki meslek tercihi anlaşmazlığına bir süre sonra amcası da dâhil olur. Etnomüzikolog olmak konusunda fikrini sorduğu amcası ona mesleğini istikrarlı bir gelir elde edebileceği bir alanda seçmesini önerir. Böylece seyahat, teknik ekipmanın satın alınması ve gerekli zamanı ayırma olanağına sahip olabileceğini söyler. Tavsiye aynı zamanda etnomüzikolojiyi profesyonelce takip etmenin finansal istikrarı garanti etmeyebileceğine dair bir uyarı notunu da içerir."⁵ Wolf, ailesinin tavsiyesini uygular. Bilişim sektöründe çalışmak üzere eğitim alır. Yine de Kahl'ın ifadesiyle müzik araştırması onun için bir tutku olarak kalır. Mesleği bilişim olsa da müzik araştırmalarına ömür boyu sürecek bir bağlılık gösterir; sonuçta hayatını bilişimle finanse eden bir "serbest etnomüzikolog" olur. Amcasının da öngördüğü gibi bilişim sektöründe özellikle IBM gibi büyük bir firmanın çalışanı olarak elde ettiği deneyimler ve ekonomik güç, kendinden önceki pek çok araştırmacının erişemediği kalitede kayıtlar yapabilmelerini sağlar. Akademi dışında oluşu, müzikle ilgili farklı sektörlerle daha kolay ilişkilmesini sağlar. Örneğin kaydettiği müzikleri, belirli plak firmalarından LP ve CD olarak yayınlar, radyo programları yapar. Dolayısıyla Dietrich'in koleksiyonu etnomüzikoloji dünyası için iki yönlü önem taşır. Birincisi, etnomüzikoloji araştırmalarına temel olacak, üst seviyedeki teknik olanaklarla kaydedilmiş ses malzemesini üretmiş olmasıdır. İkincisi ise elde ettiği bilgileri ve araştırmalarını akademi içinde konumlanan etnomüzikologlarla ve bunun kontrastı sayılabilecek bir

¹ Bu araştırmayı yapmak için destek aldığım Westfälische Wilhelms-Universität'e, Prof. Dr. Ralf Martin Jäger'e, Zeynep Helvacı'ya, Benjamin Sturm'a, Benedikt Münch'a ve ikinci okumayı yapan Prof. Dr. Elif Damla Yavuz'a yardımları için çok teşekkür ederim. Makalede kullanılan tüm koleksiyon malzemesi ve fotoğraflar, WWU'nin uhdesindedir, izinsiz kullanılamaz.

² Gerek İngilizce olarak yapılan görüşmeler, gerekse Almancadan İngilizceye aktarılmış görüşme metinleri ve benzeri yazılı malzemelerin Türkçe çevirileri yazar tarafından yapılmıştır.

³ Thede Kahl, Jena – Almanya, 5 Ocak 2024

⁴ Susanne Ziegler, Berlin – Almanya, 13 Kasım 2023.

⁵ Thede Kahl, Jena – Almanya, 5 Ocak 2024.

başka kitleyle, müzik dinleyicisiyle paylaşmasıdır. Başka bir deyişle Dietrich, bilim dünyası içinde ve bilim dünyası ile dinleyici arasında bir köprü ve aracıdır.⁶

Şekil 1. Wolf Dietrich, - Gençlik Yıllarında Flüt Çalarken

Bilişim Sektöründen Alan Araştırmasına ve Müzik Endüstrisine Uzanan Yol

Thede Kahl, Dietrich'in Balkanlar ve Anadolu'ya olan ilgisinin onun "küresel anlamda müzikal ifadelerin çeşitliliğini keşfetme arzusundan" kaynaklandığını söylüyor. Ona göre Dietrich, "çeşitli müzik geleneklerini anlamının kültürel çeşitliliğe olan takdirimizi zenginleştirdiğine ve ruhu açtığına inanıyordu. Dünya müziği ona geçmişe yolculuk hissi veriyordu. Nesli tükenmekte olan ve eski kültürleri, özellikle geleneksel çalgılar ve sesler aracılığıyla keşfetme konusuna büyük bir hayranlık duyuyordu. Ona göre bu unsurlar, onu çok daha zengin geleneklere sahip dönemlere geri götüren, bu kültürel yönlerin canlı olduğu bir zamanın özünü yakalayan bir kanal görevi görüyordu."⁷

Dietrich, Güneydoğu Avrupa ve Türk halk müziğini kaydedip incelemeye başladığında yıl 1966'dır. Balkan ve Türk halk müziği hakkında Almanya'da bilginin oldukça kısıtlı olduğu, Kurt ve Ursula Reinhard ile Kurt Reinhard'ın öğrencileri dışında konuya ilgi duyan akademisyenlere nadir olarak rastlandığı bir dönem... Bu nedenle konuyla ilgili az sayıdaki etnomüzikologla Dietrich'in yolunun kesişmesi, bir bakıma olağandır. Türkiyeli araştırmacıların yanı sıra yabancı araştırmacılar da gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet döneminde bölgeye odaklanmışlardır.⁸ Yine de Dietrich'in etnomüzikoloji hayatını dönüm noktasına ulaştıranlar, bir gayda mağazasının çalışanları olur:

"Öneri, ilgimi gören Egerländer gayda mağazası çalışanlarından geldi. Regensburg'da profesör olan Felix Hoerburger'le⁹ konuşmamı tavsiye ettiler; çok iyi ve açık fikirli bir insandı; etnomüzikoloji ile böylece

⁶ Susanne Ziegler, Berlin – Almanya, 13 Kasım 2023.

⁷ Thede Kahl, Jena – Almanya, 5 Ocak 2024.

⁸ Anadolu'da araştırma yapan yabancılar denildiğinde ilk akla gelen isimler şunlardır: Dimitri Kantemiroğlu (Dimitrie Cantemir), Ali Ufki (W. Bobowski), Felix von Luschan, Henry George Farmer, Laurence Picken, Béla Bartók, Kurt Reinhard, Ursula Reinhard, Völker Reinhard, Victor Belaiev, Karl Signell, Martin Stokes, John Morgan O'connell, Irene Markoff, Eckhard Neubauer, Eugenia Popescu Judetz, Sonia T. Seeman, Denise Gill, Gloria L. Clarke, Walter Feldman, Thomas Solomon, Ralf Martin Jäger, Judith Haug, Max Peter Baumann, Dieter Christensen, Dorit Klebe, Dane Kusic, Laxmi Tewari, Janos Sipos ve Owen Wright.

⁹ Felix Hoerburger, Alman müzikolog; Münih, 9 Aralık 1916. Münih Müzik Akademisi'nde kompozisyon ve üniversitede müzikoloji okudu. Münih (Doktora derecesi, 1941, Doğu Afrika'daki Ungoni müziği üzerine bir inceleme yaptı). Müzik Araştırma Enstitüsü'nde orgcu ve araştırma görevlisi olarak görev yaptı. Regensburg'da

tanıştım. O ana kadar yaptığım çalışmalarımı beğendi. Yunanistan ve Türkiye üzerinde çalışırken Kurt Reinhard'la¹⁰ konuşmamı önerdi. Reinhard'ı aradım ve Dahlem'e gittim; kendisi benimle çok hoş bir iletişim kurdu ve beni evine akşam yemeğine davet etti. Reinhard'ı o kadar sık görmedim, ama onunla bir anlaşma yaptım: Ben Türkiye'de ilk kez gittiğim Antalya-Alanya kayıtlarını ona verdim, o da bana Karadeniz'den [kayıtların] bazı kopyalarını çıkardı ve sonra da fikir alışverişinde bulunduk."¹¹

Dietrich o dönem Reinhard'ın son sınıf öğrencileri Max Peter Baumann, Rudolf Brandl, Edda Brandes ve Gerd Grupe'yle tanışır. Kendi ifadesiyle “bir şekilde o çemberin içine” girer: “Sanki Reinhard'ın öğrencisiymişim gibi hiçbir önyargı olmadan o çevreyle tanıştım. Onun derslerine katılmadım. Lojistik açıdan bu mümkün değildi, ama Hoerburger ve Reinhard'ın benim öğretmenlerim olduğunu söyleyebilirim. Yazılarını çok dikkatli bir şekilde inceledim.”¹² Ziegler'e göre “Dietrich, onlarla iyi bir ilişki kurmak istiyordu. Reinhardlar da ona özellikle o zamanlar etnomüzikologlar arasında pek yaygın olmayan mükemmel kayıtlar yaptığı için saygı duyuyorlardı. Kurt Reinhard'ın ölümünden sonra da Wolf, Ursula ile yakın temas halindeydi.”¹³ Nitekim Kurt Reinhard'ın ölümünden sonraki süreçte Ursula Reinhard'la birlikte Arnavutluk'ta araştırma ve yayın yaptıklarını biliyoruz. Kendisinin hazırladığı fişlerden anlaşıldığı üzere ayrıca Malta, Makedonya, Dalmaçya, İstirya, Hırvatistan, Bosna, Romanya, Bulgaristan'ın güneybatısı, Kazakistan, Malezya ve Endonezya'ya gider ve kayıtlar yapar. Yine koleksiyonundaki malzemelere göre ilki 1968'de, sonuncusu 1988'de olmak üzere Türkiye'de 20 yılı kapsayan bir dönemde hayli geniş bir coğrafya içinde ses malzemesi kaydeder.

1990'lı yıllara kadar Dietrich için daha çok hobi niteliğinde olan, ama aslında hayatının merkezine koyduğu müzik, IBM'in 1993'te aldığı bir karar sonrasında tam manada hayatının merkezine yerleşir. Diğer pek çok şirket gibi küreselleşmenin hızlandığını gören IBM, şirket kadrosunun “çok yaşlı” olduğunu düşünür; Dietrich ardından gelen süreci şöyle anlatır: “O zamanlar 50 yaşımın üzerindeydim ve iyi teklifler yaptılar, eğer şirketten ayrılırsam kıdem tazminat vereceklerdi ve o anda şunu anladım: Şimdi radyo zamanı, ben de deli bir adam gibi radyo programları yazdım. 15 yıl boyunca iş dünyasında büyük rol oynadım. Günümüzde yayıncılık dünyasında zaman değişti. Artık aktif değilim, ama güzel bir zamandı.”¹⁴

(1947–68) ve Müzikoloji Araştırma Enstitüsü'nde (1968), Erlangen Üniversitesi'nde öğretim görevlisi oldu (1970) Regensburg Üniversitesi'nde 1971'den itibaren çalıştı. Halk müziği üzerine kapsamlı yayınları arasında Bavyera, Türkiye, Balkanlar, Nepal ve Afganistan'ın müzik ve dansına ilişkin çalışmalar yer alıyor. (Michael Kennedy ve Joyce Bourne), (<https://www.encyclopedia.com/arts/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/hoerburger-felix>)

¹⁰ “Kurt August Georg Reinhard, 27 Ağustos 1914'te Gießen'de doğdu. Reinhard, 1957 yılında kıdemli eğitimci olarak atanmasından 1977 yılındaki emekliliğine dek Berlin Freie Universität'in Karşılaştırmalı Müzikoloji Bölümü'nü yönetti ve etnomüzikolog olarak hem Klasik Türk Sanat Müziği hem de Türkiye'nin halk müziği gelenekleri üzerine yaptığı araştırmalarıyla öne çıktı”. Ayrıntılı bilgi için bkz. Intercultural Music Studies-25, Baumann, Max Peter & Çiftçi, Nevzat. *Türk Müziğine Adanmış Ömür*, çev. Elif Damla Yavuz, VWB, 2021.

¹¹ Wolf Dietrich'in ölümünden kısa bir süre önce arşivinin teslim alınması sırasında Dietrich'in evinde Ralf Martin Jäger, (Sulzheim–Germany, 2 Ekim 2014), tarafından yapılan görüşmeden alınmıştır. Transcribi Benedikt Münch tarafından yapılmış ve Almanca'dan Benjamin Sturm tarafından İngilizceye çevirilmiştir.

¹² Wolf Dietrich ile R.M. Jäger, Sulzheim – Almanya, 2 Ekim 2014.

¹³ Susanne Ziegler, Berlin – Almanya, 13 Kasım 2023.

¹⁴ Wolf Dietrich ile R.M. Jäger, Sulzheim – Almanya, 2 Ekim 2014.

Etnomüzikoloji eğitimi almamış olsa da Dietrich'in kütüphanesi ve tuttuğu notlar göz önünde bulundurulduğunda bir etnomüzikoloğun sahip olması gereken donanımına sahip olmak konusunda arzulu, alanda benimsenebilecek rollere dair bilinçli tercihler yapabilen bir araştırmacı olduğu görülür. Nitekim kütüphanesini oluşturan onlarca sözlük ve dil kitapları, onun sadece derleme yapmak değil, araştırma yaptığı bölgeleri daha iyi anlayabilme yönündeki çabasını da gösterir. Bunların yanı sıra müzikoloji ve etnomüzikoloji alanlarında bilinen ansiklopediler ve müzik dergilerini de takip ettiği görülür. Alan araştırmasına gittiği yerlerden çalgıları ve ticari kayıtları toplamayı da ihmal etmez. Ziegler'in aktardığına göre "araştırmaya başladıktan sonra dil öğrenerek ve bilimsel yayınları okuyarak bilgisini sürekli olarak artırıyor. Birçok dile ilgi duyuyor ve müzisyenlerle her zaman kendi dillerinde (çoğunlukla Yunanca ve Türkçe) konuşabilmeye çalışıyor. Her zaman daha fazlasını öğrenme konusunda hırslıydı."¹⁵ İlgisi muhtemelen Türkçe ve çeşitli Balkan dilleri gibi araştırdığı bölgelerle ilgili dillere uzanıyordu. Ralf Martin Jäger ise "ana dili dışında en az dört dil bildiğini, bazı dilleri ise anlayabildiğini söyler: "Türkçe, Yunanca, Ermenice, İngilizce, muhtemelen Fransızca, biraz İspanyolca da biliyor olması mümkün."¹⁶

Şekil 2. Wolf Dietrich'in kitapları ve çalgılarından bir bölüm

Şekil 3. Wolf Dietrich'in kütüphanesi, Kasım 2023

¹⁵ Susanne Ziegler, Berlin – Almanya, 13 Kasım 2023.

¹⁶ Ralf Martin Jäger, Münster – Almanya, 18 Ekim 2023.

Şekil 4. Solda Wolf Dietrich'in satın aldığı, sağda kendi yaptığı kayıtlar

Dietrich'in alan çalışması yaparken tavrı da oldukça profesyoneldir. Thede Kahl, onu bir alan araştırmacısı olarak şöyle anlatır:

“Kendisini tam anlamıyla bir bilim insanı olarak tanımlamamış olsa da saha araştırması ve belgelemeye yönelik titiz yaklaşımı, bilimsel araştırmanın ilkeleriyle uyumludur. Dietrich son derece mütevazı bir insandı, tartışmasız şimdiye kadar tanıdığım en mütevazı insandı. Hiçbir zaman kibirli olmadı ve özellikle görüşme yaptığı kişilerle etkileşimde bulunurken işine sürekli olarak samimi ve dostane bir tavırla yaklaştı. Akademisyenlere karşı eleştirel bir duruş sergiledi ve özellikle etik hususları göz ardı eden yüzeysel saha çalışanlarıyla ilgilendi. Her ne kadar tartışmasız özünde bir bilim insanı olsa da Wolf Dietrich kendisini hiçbir zaman böyle görmedi. Alçakgönüllülüğü ve cana yakınlığı onu akademik çevrelerden ayırıyordu. Onu benzersiz kılan pragmatik yaklaşımı, bir anlamda iş odaklı bir meslektaş olmasıydı. Kapsamlı bir koleksiyon veya tek bir alan veya repertuar hakkında kapsamlı bilgi arayışından kaçınarak, bir LP/CD yayını için yeterli materyal topladığında saha çalışmasını sıklıkla sonlandırdı. Bunun yerine, pratik ve sonuç odaklı zihniyetinin bir kanıtı olarak belgelerinde yeni bölümler açmayı tercih etti. Wolf Dietrich genel olarak saha çalışması sırasında çok sessiz bir tavır sergiledi ve çok gerekli olmadıkça nadiren konuştu. Odak noktası sürekli olarak sakin bir atmosfer oluşturmaya ve insanları gereksiz yere konuşurmamaya yönelikti. Dilin birincil odak noktası olmadığını, bunun yerine müzik deneyiminin özünü yakalamaya yardımcı olacak bir ortam yaratmanın altını çizerek teknik ekipmanı kontrol etmeye öncelik verdi.”¹⁷

Dietrich, bilişim sektöründe çalıştığı için yapılan alan araştırmasını hiçbir zaman uzun süreliğine planlayamıyor, ancak yıllık izinlerinde birkaç hafta alan araştırmasına çıkabiliyordu. Jäger, bu durumun Dietrich'in alan araştırmalarına etkisini şöyle aktarıyor: “Oraya gitmeye ya da uzun süre yapılan alan araştırmasını

¹⁷ Thede Kahl, Jena – Almanya, 5 Ocak 2024.

nerede tekrar yapabileceğine asla karar vermedi. Tatillerinde planlanmış bir alan çalışması yapmıyordu, ancak gittikleri yerlerde alan araştırması yapıyordu. Koşulları nedeni ile birkaç haftalığına oraya gidebiliyordu. Türkiye'nin ilginç yerlerini aradı, sınırlar müzikle, mekânlarla ve seyahatle ilgileniyordu.”¹⁸

Her ne kadar mesleği, uzun süreli alan araştırmaları yapmasına engel oluyordu ise de yüksek teknik standartlarda alan kayıtları almasında da bir o kadar olumlu etkisi vardı. Kahl'ın aktardığına göre:

“Wolf her türlü teknikle ilgileniyordu; Nagra kayıt cihazıyla kayıt yapan ilk kişilerden biriydi ve bilim camiası onun yaklaşımından etkilenmişti. Kaydettiklerini ilk zamanlar yazıya dökmeydi, ancak kayıtlarını LP olarak yayınladı. O zamanlar piyasada bulunan çoğu ticari kayıtların aksine, onun kayıtları mükemmel kalitede alan kayıtlarıydı. Yani amacı iyi kayıtlar yapmak ve henüz yayınlanmamış halk müziklerini toplamaktı. O zamanın diğer etnomüzikologlarından farklı olarak bir yerde kalıp oradaki yerel müziği dikkatle incelememiş, neredeyse her gün bir yerden diğerine seyahat etmişti. Kitaplarda, bilimsel makalelerde ve etnomüzikologlarla temaslarda bulunan yayınlanmış bilgilerden başlayarak önce orada adı geçen müzisyenleri bulmaya ve onları yeniden kaydetmeye çalıştı. Müzisyenlere ve yerel halka sorular sorarak ve onlarla konuşarak daha fazla bilgi edindi. Babasının yaşağına rağmen flüt çalmayı öğrenmişti; yeterli düzeyde olmasına rağmen flüt çalma yeteneğini hiçbir zaman birlikte çalıştığı müzisyenlerin önünde sergilemedi. İfadelerinin özgünlüğünü ve saflığını korumaya inandığı için sanatçılar, özellikle de yerel müzisyenler üzerinde herhangi bir etkiden kaçınmaya kararlıydı.”¹⁹

Dietrich'in alan kayıtlarını ve araştırmalarını özellikle ilk zamanlar para kazanma amacı ile yapmadığı kesindi. Zaten bilişim sektöründen oldukça çok para kazanıyor ve dönemine göre çok gelişkin olan teknoloji bilgisi ile bilinçli olarak kayıt yapabiliyordu. Jäger, “Dietrich için koleksiyonlara sahip olmanın, birkaç CD üretmek için müziği belgelemenin ve broadcast kayıtlarının ilginç olduğunu düşünüyorum”²⁰ dese de Ziegler, onun “makaleler ve radyo yayınları yaparak kayıtlarını ve deneyimlerini bilim insanları ve dinleyici arasında yayma ve bilim camiasında itibar kazanma” amacını da taşıdığını söylüyor.²¹ Hangi görüş ağırlıklı olursa olsun, etnomüzikoloji, müzik endüstrisi ve onun ürettiği Dünya müziği konseptinin,²² Dietrich'in etnomüzikoloji kariyerinin bir yönünü temsil ettiği açıktır, zira Dietrich, Stephen Cottrell'in dikkat çektiği şekilde²³ Dünya müziği etiketinin ticarileşmesi sürecinde etkili olmuş aktörlerden biridir. Nitekim Jäger de bu durumu şöyle anlatır: “Dietrich etnomüzikolog olmak istemedi, zaten IT ve radyo kayıtlarından ve aynı zamanda ticari olarak kayıt endüstrisinden yeterince para kazandı. Dönem itibari ile dünya müziklerine ilgi vardı ve bunu iyi gördü.²⁴ Ziegler de müzik

¹⁸ Ralf Martin Jäger, Münster – Almanya, 18 Ekim 2023.

¹⁹ Thede Kahl, Jena – İstanbul, 5 Ocak 2024.

²⁰ Ralf Martin Jäger, Münster – Almanya, 18 Ekim 2023.

²¹ Susanne Ziegler, Berlin – Almanya, 13 Kasım 2023.

²² Simon, Firth. “The Discourse of World Music”, *Western Music and Its Others*, ed. Georgina Born & David Hesmondhalgh, University of California Press, 2000, 305-323.

²³ Stephen, J. Cottrell. ‘*Ethnomusicology and the Music Industries: An Overview*’, *Ethnomusicology Forum*, 19 (1), (2010), 3-25.

²⁴ Ralf Martin Jäger, Münster – Almanya, 18 Ekim 2023.

endüstrisi ile etnomüzikologlar arasındaki ilişki sorunsalına Dietrich üzerinden şöyle yaklaşıyor: “Wolf, IBM için çalışan bir matematikçiydi; bugün onu bir bilgi bilimcisi olarak kabul edebiliriz. Etnomüzikoloji onun hobisiydi. IBM’de düzenli bir maaşı vardı, ama aynı zamanda LP’ler ve yayın dizileri (broadcast) yayınlamak etnomüzikoloji alanında da para kazandı. Böylece mükemmel ve en yeni teknik ekipmanı satın alabiliyor, otellerde kalabiliyor, alan araştırması yaptığı her yerde araba kiralayabiliyor ve o zamanlar etnomüzikologlar arasında pek yaygın olmayan kayıtlar için ödeme yapabiliyordu. (Katalogunda ödediği tutarı her zaman not ediyordu.)”²⁵

Dietrich’in kendisi de bir IBM çalışanı olarak müzik endüstrisiyle nasıl ilişkiye geçtiğini Jäger’e şöyle anlatmıştı:

“1968’de Hesse yayın şirketini arayarak Yunan adalarından kendime ait ilginç bir kaset kaydım olduğunu söyledim. Sonra oraya gittim, yine birçok hoş insanla tanıştım ve sonuçta iki radyo programı için bir komisyon aldım. Sonra her yıl Hesse Broadcast’te yayın yaptım ve sonra Güney Alman yayın şirketini denedim, o zamanlar onlar da Güney Batı yayın şirketinden ayrılmışlardı ve sonra Reichow, sonra WDR ve sonunda Doğu Berlin radyo istasyonu Hanni Bode (...) Yaklaşık 500 radyo yayınıma gelince: İlklerin çoğu daktiloyla yapıldı ve bir el yazması teslim edildi. Ve sonra, en başından beri büyük bir makaradan makaraya makine aldım... radyodan... kendime ait makineler... ve makarayı teslim ettim ve onlar bir kopyasını yaptılar, vokal icracıları düzenlediler, kestiler ve sonra DAT ortaya çıktı. 1997’den beri bir DAT kaydedicim vardı ve zaten daha iyi bir cihazdı, ama yayıncılar DAT’ı kullanmak istemedi, başından beri CD’deki her şeyin kopyasını yaptılar.”²⁶

Şekil 5. Wolf Dietrich'in Radyo Programlarının Kendisi Tarafından Hazırlanan Fihristi

Şekil 5, iki tabloyu göstermektedir. Sol tablo, 'Hessische Welle, Welle' başlıklı bir tablodur. Sağ tablo, 'Hessische Welle, Welle' başlıklı bir tablodur. Her iki tablo da radyo programlarının listesini içerir. Sol tablo, 'Hessische Welle, Welle' başlıklı bir tablodur. Sağ tablo, 'Hessische Welle, Welle' başlıklı bir tablodur. Her iki tablo da radyo programlarının listesini içerir.

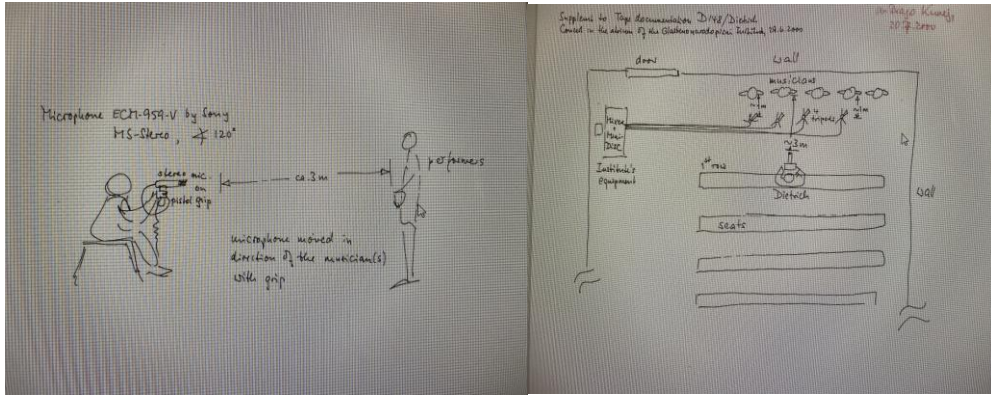
Şekil 5. Wolf Dietrich'in Radyo Programlarının Kendisi Tarafından Hazırlanan Fihristi

Müzik endüstrisinin bu kayıtlarla hem radyo yayınlarında hem de LP/CD yayınında bu derece ilgilenmesinin nedeni, kuşkusuz kayıt kalitesinden de kaynaklanıyordu. Zaten Dietrich'in iddiası da yapılan kayıtların kalitesinin

²⁵ Susanne Ziegler, Berlin – Almanya, 13 Kasım 2023.

²⁶ Wolf Dietrich - R.M. Jäger, Sulzheim – Germany, 2 Ekim 2014.

zayıf olması nedeniyle endüstrinin bunları çoğaltmaktan geri durmasıydı. Nitekim arşivindeki çizimler de kayıt yaparken Dietrich'in ne denli titiz ve bilinçli olduğunu gösterir.

Şekil 6. Wolf Dietrich'in Mikrofonlama Tekniği Notlarından Bir Örnek

Önceleri sadece yaptığı kayıtlarla etnomüzikoloji alanında kendini var eden Dietrich, sonraları bilim camiasının içine daha fazla girer ve yayıncılar yapar. Alanın uluslararası en büyük iki derneği olan ICTM'in²⁷ (günümüzdeki adı ile ICTMD) ve SEM'in²⁸ üyesi olur. Yine de ICTMD'de daha aktiftir. İki çalışma alt grubunda sempozyumlara katılır: "Müzik ve Azınlıklar" ve "Türkçe Konuşan Halklar". 1990'daki ilk toplantısından itibaren ICTM Almanya'nın yıllık sempozyumlarına katılır.

Şekil 7. ICTMD Ulusal Toplantısı, Würzburg, 2012

Şekil 8. Wolf Dietrich, ICTM Makam Çalışma Grubu Toplantısında "Maqam And Usul in Evliya Celebi's Seyahatname" Başlıklı Konuşmasını Yaparken²⁹

²⁷ International Council for Traditions of Music and Dance

²⁸ Society for Ethnomusicology

²⁹ Xinjiang Uyghur Autonomous Region the 6th Meeting of the Study Group MAQĀM, Urumqi Meeting, 24-29 Eylül 2006.

Yaptığı kayıtlara akademi camiasından sadece Dirk Campbell ve Linda Fujie ilgi gösterir:³⁰ Dirk Campbell'ın “Yunanistan’ın Gaydaları” başlıklı makalesi Dietrich’in bazı kayıtlarından alıntı ile hazırlanır.³¹ Linda Fujie ise 1977 tarihli Türkiye Halk Müziği (Toplayan ve Düzenleyen: Wolf Dietrich) başlıklı bir LP’si için alan kayıtlarına ilişkin bir inceleme kaleme alır.³²

Wolf Dietrich ve Türkiye Kayıtları

Dietrich’in bu araştırmaları yapma motivasyonu, amacı ve tercihlerinin nedenleri, koleksiyonunu incelerken ve görüşmeleri yaparken her zaman aklımdaki öncelikli sorulardı. Ne yazık ki görüşmecilerden bu konuda açık bir yanıt alamadım. Ancak Münster-Almanya’da bulunduğum sürede yolumun şehrin arkeoloji müzesine düşmesi, güçlü bir olasılığı düşünme konusunda beni teşvik etti. Müzede beni ilk karşılayan heykeller, Anadolu’ya aitti. Bazıları orijinal, bazıları da reproduksiyondu; müzenin hemen hemen üçte biri Anadolu, üçte biri de Yunan yarımadasından malzemeler barındırıyordu. Arkeoloji araştırmalarına XVIII. yüzyıldan itibaren oldukça meraklı olan Almanların bir kazı sonucunda edindikleri müzedeki Komagene Krallığı (M.Ö. 7000’ler) dönemine tarihlenen bir heykel,³³ Dietrich ile öncülü Alman araştırmacılar arasındaki -belki istemli, belki istemsiz- ilişkiye dikkat kesilmeme neden oldu.

Şekil 9. Münster'deki Arkeoloji Müzesinde Bulunan Komagene Krallığı Dönemine Tarihlenen Bir Heykel

XIX. yüzyıldan itibaren Avrupa’da bazı araştırmacılar evrim kuramının etkisi ile kendi kültürlerinin kökenini giderek daha fazla Doğuda görmekteydi. “Doğu”, Aydınlanmayı yaşayan Batı³⁴ için hep egzotik ve merak edilen bir yer olagelmisti. Önceleri seyyahlar, meraklılar, din adamları, devlet görevlileri tarafından merak edilen ve çoğu

³⁰<https://www.cambridge.org/core/journals/yearbook-for-traditional-music/article/abs/turquie-musiques-villageoisesd-anatolieturkey-anatolian-village-music-recordings-by-kurt-and-ursula-reinhard-and-wolf-dietrich-accompanying-notes-by-ursula-reinhard-and-wolf-dietrich-archives-internationales-de-musique-populaire-musee-dethnographie-geneva-disques-vdegallo-ale-311000-lausanne-9-switzerland-fax-21312-1134-cd797-cd-with-31-page-booklet-including-introduction-descriptions-of-music-photos-and-map-in-french-and-english-1994/705E2425FC646F39CCE44C7A59825423#article>

³¹ Dirk, Campbell. “Bagpipes of Greece – Recordings by Wolf Dietrich” Erişim 19 Kasım 2024.<https://www.bagpipesociety.org.uk/articles/2006/chanter/spring/bagpipes-of-greece-recordings-by-wolf-dietrich/>

³²Linda, Fujie. “Turquie. Musiques Villageoises’ Anatolie/Turkey. Anatolian Village Music. Recordings by Kurt and Ursula Reinhard and Wolf Dietrich. Accompanying Notes by Ursula Reinhard and Wolf Dietrich. Archives Internationales de Musique Populaire, Musee d’ethnographie (Geneva). Disques VDE-Gallo (Ale 31,1000 Lausanne 9, Switzerland; Fax: 21/312 1134) CD-797. CD with 31-Page Booklet Including Introduction, Descriptions of Music, Photos and Map, in French and English, 1994.” *Yearbook for Traditional Music* 27 (1995): 213–213. <https://doi.org/10.2307/768151>.

³³ Bu heykeller milattan önce 9500- 9600 yılına tarihlenen dünyanın en eski tapınağı olarak görülen Göbeklitepe’de yer alan heykellerle benzerliği de göze çarpar.

³⁴ Bu sınır nerede başlar, nerede biter hep tartışma konusu olmuştur.

sömürgeleştirilen toplumlar hakkında toplanan ve üretilen Avrupa dışı kültür dünyasına, XIX. yüzyıldan itibaren arkeologlar, antropologlar ve diğer sosyal bilim disiplinlerinden isimler dâhil oldu; böylece Avrupa uygarlığının hem Eski Yunan'a dayandığı ve onun devamı olduğuna dönük, hem de kendine özgü bir gelişim hattı izlediğine dönük tezler için bilinçli ve sistematik olarak yürütülmüş araştırmalardan oluşan bir literatür ve araştırmacı profili ortaya çıktı. Her ne kadar -Edward Said'e göre "Batı dünyasının Doğu ülkeleri üzerinde hakimiyet oluşturmalarına yol açan ön yargılı, fantezilere, imajlara ve hayallere dayalı düşünce sistemi"ni ürettikleri için-³⁵ bu kapsamdaki araştırmaların "masum" amaçlarla sınırlı olarak kalmadığı artık genel kabul gören bir görüşse de böylesi motivasyonların uzun gölgesinin XX. yüzyılın ikinci yarısına ulaşmadığı söylenemez. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılında başta arkeologlar olmak üzere pek çok araştırmacı, özellikle kültürü anlamak, geçmişini bulmak amacıyla Anadolu'ya geldi. Prusya ile Osmanlı'nın son yüzyılında siyasi olarak yakınlaşma ve müttefik olma, kültürel anlamda yakınlaşmayı da getirdi. Yüzyıl dönümünde atılan güçlü bir temelle başlayan bu yakınlaşma, erken Cumhuriyette de devam etti. Müzikoloji ve etnomüzikoloji alanında çalışan birçok Alman ve Avusturyalı araştırmacı, bu dönemde gözünü Anadolu'ya çevirdi. Hem ses kayıt teknolojisinin geliştirilmesinden önce hem de sonra özellikle arkeolojik araştırmalarda görev alan antropologlar, dikkat çekici şekilde bu coğrafyaya odaklanan müzik araştırmacılarının da öncülü oldular. Örneğin fonografla kaydedilen en eski alan kaydı, bir tıp doktoru, antropolog ve arkeolog olan Felix von Luschan tarafından 1902 yılında Zincirli'de yapıldı.³⁶ Geçmiş uygarlıkların bulunduğu bölgeler, müzik araştırmacıları için her daim ilgi odağı olmuştur. Dietrich'in de bu yönelimi benimsemesi, uygarlıklarının yarattığı müziklerin peşine düşmesi benzer bir hikâye gibi... Dietrich'in derleme yapmak üzere gittiği yerlerin ilk yıllar hariç tesadüfi olmadığı açıktır ve Türkiye'de yaptığı derleme gezileri için antik kentlerin olduğu bölgeleri tercih etmesi de geçmişi anlama hevesinin göstergesidir.³⁷ Ona yön veren Reinhard ve çevresindeki etnomüzikologlarla taşımadan önce Dietrich'in alan çalışması ve kayıt yapma konusunda başkaca bir planı takip ettiğini söylemek mümkün görünmüyor. Nitekim kendisi de şöyle söylüyor: "Başlangıçta odak noktam mutlaka Yunanistan değildi. Yani ilk Yunanistan seyahatim, eşim sayesinde oldu. Atina ve çevresindeki antik eserleri görmek istediğini söyledi. Ben de dedim ki, 'hadi oraya gidelim', bir hafta Atina, iki hafta Nafplio. Orada ilk Yunanistan kayıtlarımı yaptım."³⁸ Yine de ilk gezilerinden sonra giderek daha fazla bir amaca yönelik hareket ettiği de gözlemlenir.

³⁵ Edward, Said. *Şarkiyatçılık*, İstanbul: Metis Yayınları, 2003.

³⁶ "Luschan'ın yolu ilk kez 1881-1882 yıllarında arkeolog Otto Benndorf (1838-1907) ile çıktığı araştırma gezisinde Anadolu'ya düşer. Benndorf ile Likya bölgesindeki Myra antik kenti (Demre-Antalya) yakınındaki Trysa Anıt Mezarı kazısında yer alır. Berlin Antropoloji, Etnoloji ve Tarih öncesi Topluluğu'nda 27 Şubat 1886'da gerçekleşen ve metni daha sonra yayımlanan "Küçük Asya'nın Konargöçer Halkları" başlıklı konferansı, Luschan'ın Likya bölgesindeki Yörükler ve Tahtacılarla ilgili bulgu, gözlem ve yorumlarını içeren ilk ürünüdür. "1883'te ise Carl Humann'la birlikte Prusya Bilimler Akademisi'nin yürüttüğü Nemrut Dağı'ndaki Kommagene araştırmalarına katılır." (Yavuz, 2020, 83-84). Bu konuda kapsamlı bilgi için bkz. Elif Damla, Yavuz. "Felix von Luschan ve 1902 Zincirli Kayıtları", *Fonograf Alanda – Erken Dönem Karşılaştırmalı Müzikoloji Çalışmaları ve Türkiye*, haz. Elif Damla Yavuz vd., Berceste Yayınları, (2020), 81-98.

³⁷ Antalya'da Xanthos, Patara, Rhodiapolis, Perge, Karain, Olympos; Manisa'da Sart ve Aigai; Nevşehir'de peri bacaları, Ürgüp ve Sobesos; Kayseri-Sivas arasında Kültepe; Malatya'da Aslantepe Höyüğü; Elazığ'da Harput Kalesi, Erzincan'da Altın-tepe; Kars'ta Ani; Trabzon'da Kızlar Manastırı ve Akçakale Kalesi; Bursa'da İznik; Bandırma'da Daskyleion; Aydın-Denizli arasında Antik Karia bölgesi ve Nysa; Aydın'da Tralleis ve Kuşadası Kadı Kalesi ve Tepecik Höyüğü; Adana'da Sirkeli Höyük; Mersin'de Pompeipolis ve Yumuktepe, Antakya'da Açıana Höyüğü; Kütahya'da Seyitömer Höyüğü; Kırklareli'de Çömlek-tepe Höyüğü; Köyceğiz'de Kaunos; Fethiye'de Tlos ve Letoon; Datça'da Knidos; Yatağan'da Lagina, Milas'ta Beçin, İassos ve Labranda; Bodrum'da Myndos; Konya'da Çatalhöyük, Gaziantep'te Zincirli Höyük.

³⁸ Wolf Dietrich - R.M. Jäger, Sulzheim – Germany, 2 Ekim 2014.

İlk olarak 1966 yılında Tolon – Yunanistan’da başladığı araştırmasına 1968 yılında Antalya’ya giderek devam eder. Türkiye’de yaptığı son kayıt, 1988 tarihlidir (bkz. Tablo 1). Khal’in aktardığına göre “tipik bir Alman gibi görünmediğinden insanlar çoğunlukla onun Türkçe konuşabildiğini varsayıyordu. Sonuç olarak dili öğrenmeye karar verdi. Bu seçim onun Türk halk müziğini daha derinden kavramasını sağlamakla kalmadı, aynı zamanda derin dinleme deneyimlerini de kolaylaştırdı”.³⁹

Tablo 1. *Wolf Dietrich’in Türkiye Kayıtları*

1966-1972: Antalya, Alanya, Antalya (Yeniköy, Yeşilbayır, Kemer)
1972-1977: Manisa, Ankara (Çandır), Çankırı (Kurmalar), Kastamonu (Beşdeğirmenler), Sinop (Beşdeğirmenler, Gökçeadağ), Nevşehir (Güçünkaya, Avanos, Ürgüp, Üçhisar), Kayseri (Bünyan), Malatya (Yazıköy), Elâzığ (Harput, Çiftlik) Erzurum (Aşkale), Kars, Artvin (Arhavi), Rize (Fındıklı), Trabzon (Maçka), Amasya, İstanbul (Mehter takımı), Bursa (Bilecik), Denizli (Bakırköy/ Uyanık)
1977-1981: Uyanık, Denizli (Kocabaş), Muğla (Dörttepe, Bodrum, Selimiye), Aydın (Selçuk, Doğanlı, İncirliova, Karagözler Köyü, Kirazlı Köyü)
1982-1988: yıllarında Antalya (Zeytin Köyü, Side, Alanya), Mersin (Tarsus), Adana (Ceyhan, Tecerli), Saimbeyli (Beypınar Köyü), İstanbul (Gazino), Adapazarı, Sakarya (Hocaköyü, Değirmendere), Kerköy, Hüseyini Köyü (Ereğli), Alaplı, Kütahya, Kırklareli, İstanbul (Çiçek pasajı), İstanbul (Mehter Takımı)
1986: Tunceli, Siirt, Silifke (İçel), Ürgüp, Korkeli, Ulucak Köyü, İncirköy, Üzümlü (Muğla), Fethiye (Orkestra Kardeşler), Muğla (Fethiye, Günlükbaşı), Burdur (Dirmil)

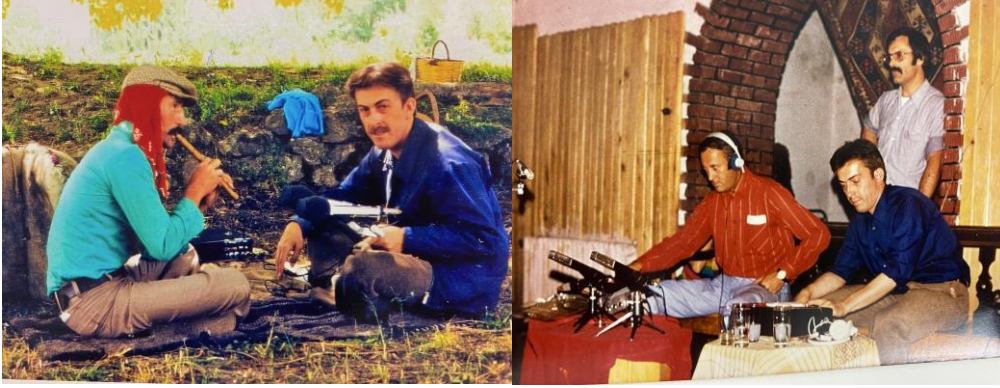
Katalog Tonbandaufnahmen F281 - F360 (1972 - 1977)		Katalog Tonbandaufnahmen F441 - F520 (1982 - 1988)	
stereo	stereo	stereo	stereo
F281 Diaphani (Karpethos) 1972	F321 Ağa Eleni (Anastomaria)	F441 Wiesbaden (Ländchestag) 1982	F481 Gastouni / Messolongi
F282 Olimbos (Karpethos)	F322 Lambourlon (Serres)	F442 Kalabrotacha (Griechen (Como))	F482 Messolongi
F283 Olimbos	F323 Mavrothalassa (Serres)	F443 Sitar (Sh. Shankar)	F483 Kapsanton
F284 Olimbos	F324 Daphnia (Psalis) / Kriopi (Preveza)	F444 Sitar (Sh. Shankar)	F484 Himaçhal Pradesin (Kinnaur)
F285 Diaphani	F325 Kriopi / Hitovergrie (Adolia)	F445 Sitar (Sh. Shankar)	F485 Sabharwal (Wandermusik)
F286 Aghaniou/Manolithes/Salagos (Rhod.)	F326 Messolongi	F446 Sitar (Sh. Shankar)	F486 Bharata natyam (Ena. Dhananjayam)
F287 Rhodas	F327 Maras (Zakynthos)	F447 Fourni (Argolis)	F487 Et. zu Bharata natyam / Kathak-Tanz
F288 Rhodas	F328 Kertan (Zakynthos)	F448 Sperdyer Kapelle (M. Baumann)	F488 Savel (Al Akbar Khan)
F289 Mantua (Kanon)	F329 Gastouni (Ria)	F449 Hanla (Kreta) 1983	F489 Manpur (Methel)
F290 Candor (Ankara vil.) 1972	F330 Nuberna / Kandila (Arkadia)	F450 Alos Jannis Stakton (Herak)	F490 Tunceli / Siirt (Kurdin) 1986
F291 Kurmalılar (Çankırı vil.)	F331 Kandila / Vitsina (Arkadia)	F451 Alos Jannis Stakton (Herak)	F491 Silifke (İçel)
F292 Beşdeğirmenler (Kastamonu vil.)	F332 Vitsina	F452 Musika (Hania)	F492 Ürgüp
F293 Beşdeğirmenler / Gökçeadağ (Sinop)	F333 Trochalassa (Mani)	F453 Mesika	F493 Korkeli / Ulucak Köyü / İncirköy
F294 Kemabas / Kaphalos (Kos) 1973	F334 Stavrian (Mani)	F454 Mesika	F494 Hacımü (Muğla vil.)
F295 Antimachia (Kos)	F335 Arachneon (Argolis)	F455 Hania	F495 Fethiye (Orkestra Kardeşler)
F296 Antimachia / Kos / Mandraki (Nisiras)	F336 Arachneon	F456 Hania / Athianos	F496 Fethiye
F297 Mandraki	F337 Arachneon	F457 Volziza (Triflion)	F497 Dirmil (Burdur vil.)
F298 Mandraki / Antimachia (Kos)	F338 Sidona (Argolis)	F458 Zeytin Köyü (Antalya) 1984	F498 Günlükbaşı (Fethiye/Muğla vil.)
F299 Makla (Serres) 1974	F339 Güçünkaya / Avanos / Ürgüp 1976	F459 Zeytin Köyü	
F300 Makla	F340 Ürgüp (Nevşehir vil.)	F460 Side / Alanya	
F301 Luffanos (Serres)	F341 Uçhisar (Nevşehir vil.)	F461 Alanya	
F302 Ağa Eleni (Serres) (Anastomaria)	F342 Uçhisar / Yazıköy (Malatya vil.)	F462 Alanya	
F303 Soudri (Serres)	F343 Bünyan / Yazıköy (Malatya vil.)	F463 Tarsus / Çayhan / Tocari	
F304 Thassa	F344 Harput (Elâzığ) / Çiftlik / Aşkale (Erz.)	F464 Mersin / Tarsus	
F305 Thassa / Grevena (Makedonien)	F345 Kars (Kas)	F465 Saimbeyli / Beypınar Köyü (Adana)	
F306 Grevena	F346 Kars (Kas)	F466 Beypınar köyü (Adana vil.)	
F307 Monodendi (Zagori / Epirus)	F347 Kars	F467 İstanbul (Gazino m.) 1984	
F308 Ağa Eleni (Serres)	F348 Kars	F468 Hocaköy (Adapazarı / Sakarya)	
F309 Ağa Eleni	F349 Kars	F469 Hocaköy (Adapazarı / Sakarya)	
F310 Aratos (Thrakia)	F350 Arhavi (Artvin vil.)	F470 Değirmendere (Sakarya)	
F311 Niğanci (Bilecik) / Telveo 1974	F351 Fındıklı (Rize vil.)	F471 Değirmendere (Sakarya)	
F312 Telveo (Makedonien)	F352 Maçka (Trabzon vil.)	F472 Kerköy / Hüseyini köyü (Ereğli)	
F313 Telveo	F353 Amasya	F473 Alaplı	
F314 Kaleson / Daphnion (Epirus) 1975	F354 İstanbul (Mabur lokanı)	F474 Kütahya	
F315 Repetista / Artali (Epirus)	F355 Oulup / Trausdorf (Burgentland) 1976	F475 Kırklareli / İstanbul (Çiçek pasajı)	
F316 Vitsani (Epirus)	F356 Mohos (D-Kroatien)	F476 İstanbul (Mabur lokanı)	
F317 Argoniani / Vitsani (Epirus)	F357 İnköy (Kas)	F477 Arab. Bauchanzrhythmen (Mawassil)	
F318 Vitsani (Epirus) / Serres / Maked.)	F358 Omlas (Kas) / Radnai (Istra)	F478 Arab. Bauchanzrhythmen	
F319 Ağa Eleni / Serres (Anastomaria)	F359 Bilecik / Bursa 1977	F479 Arab. Bauchanzrhythmen	
F320 Ağa Eleni (Anastomaria)	F360 Bakırköy / Uyanık (Denizli vil.)	F480 Gastouni (Hias) 1985	

Şekil 10. *Wolf Dietrich'in Kayıt Yaptığı Yerlere Dair Kendisinin Hazırladığı Fihristlerden İki*

Alan çalışmalarına bazen eşikle, bazen müzikologlarla gider. Susanne Ziegler, Kurt, Ursula ve Volker Reinhard, Thede Khal, Rudolf Brandl ile birlikte alan çalışmaları ve ortak yayınlar yapmış olsa da akademiden eleştiriler de alır. Jäger’in aktardığına göre Berlin Fonogram Arşivi de Dietrich’in özel araştırmacı olması

³⁹ Thede, Kahl, Jena – Almanya, 5 Ocak 2024.

nedeniyle bazı tereddütler yaşar; özel çalışmalarla ilgili bu tür sorunlar, söz konusu çalışmalar çok akademik olsa bile kabul edilmeme riskiyle karşı karşıya kalır.⁴⁰

Şekil 11. Batı Türkiye, 1977

Şekil 12. Ürgüp – Nevşehir, 1976

Uicker 4200 Kupa Dura		F. d. Teliyankan TD 19 C.		M. a./s. - skizos		Ağla PER 155		Antalya		F 217	
Uicker											
001-048	1	Ağla KÖKÜZÜK = Balıkeye gel balıkeye... [cf. başlama, darabuka]	cf. Skizos-1, p. 943 cf. Skizos-1, p. 130 cf. Demetopulu, #103 cf. F. 214.	başlama ve gerd: Selam Yalçın, 20. sayı (1964) Methanides, Ant. Antalya/ Balıkeyele mek. darabuka: Mahmut Bakırçıl, 18. sayı (1964/1965), Ant. Antalya/Balıkeye mek.; İspit cümlesi, med. id. be- kannat alt. güre (Türkler, 1969) başlama: Ant. Antalya/Balıkeye verungüdüci.	Ağla: Mz. 2. R. 1964, -1977 n. Antalya/ Balıkeyele mek., 100. Kısım der. Damaç. Özetleme (-1964 Kısım der. Damaç., 5/7. sayı, nr. 2)	4'25"					
091-117	2	"Şev ola adığın", Karadeniz kıyılarında İzdece, balag. kovanı C.S. Y. Kısım der. in der. Damaç. Türkler Kısım der. Damaç. (F. 214) Kısım der. Damaç. [cf. başlama, darabuka]									3'10"
124-210	3	Uzun kava: "Antalya'nın gülleri var..." [cf. başlama, darabuka]									3'45"
216-263	4	Uzun kava: "Aha şevle gibi boynum sallarsın... - - - Uzun kava sevelerler. Herkes sevelerler du du du..." [cf. başlama]									3'30"

Şekil 13. Wolf Dietrich'in Türkiye'de Yapmış Olduğu İlk Derlemenin Notları

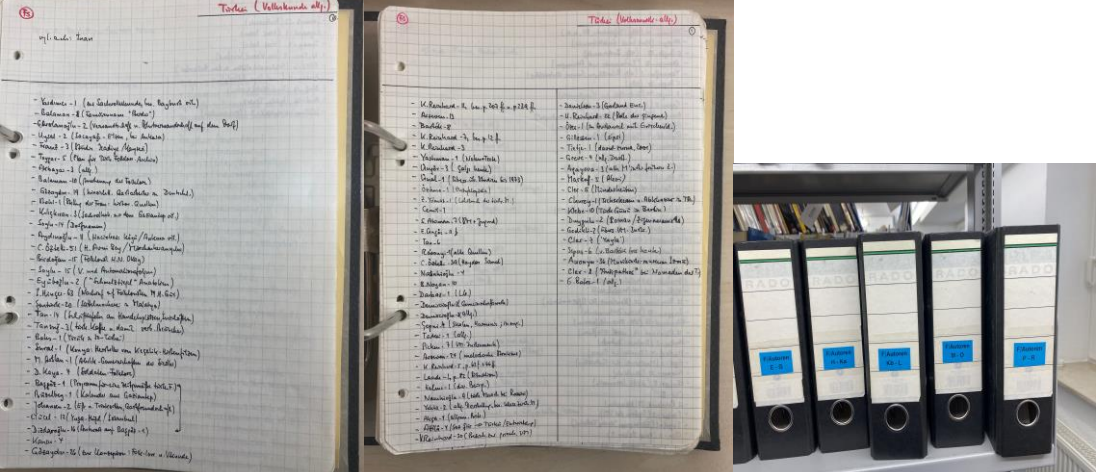
Dietrich, güney ve doğu Anadolu'ya gitse dahi Kürt müziği üzerine çalışma yapmaz. Özellikle Ursula ve Kurt Reinhard ile yakınlığının gitmeyi tercih ettiği bölgelerin seçiminde etken olduğu, Reinhard'ların da benzer şekilde Kürt müziğine yönelmemelerinin Dietrich'i de konudan uzak tuttuğu düşünülebilir.

⁴⁰ Ralf Martin Jäger, Münster – Almanya, 18 Ekim 2023.

Ubers Regnal Wien 1812		Ubers Regnal Wien 1812		Ubers Regnal Wien 1812	
2 d. Sanktlicher 175, 176 N.		2 d. Sanktlicher 175, 176 N.		2 d. Sanktlicher 175, 176 N.	
18 Cuv. - Sines		18 Cuv. - Sines		18 Cuv. - Sines	
1812 Wien 1812		1812 Wien 1812		1812 Wien 1812	
1812	1	1812	1	1812	1
1812	2	1812	2	1812	2
1812	3	1812	3	1812	3
1812	4	1812	4	1812	4
1812	5	1812	5	1812	5
1812	6	1812	6	1812	6
1812	7	1812	7	1812	7
1812	8	1812	8	1812	8
1812	9	1812	9	1812	9
1812	10	1812	10	1812	10
1812	11	1812	11	1812	11
1812	12	1812	12	1812	12
1812	13	1812	13	1812	13
1812	14	1812	14	1812	14
1812	15	1812	15	1812	15
1812	16	1812	16	1812	16
1812	17	1812	17	1812	17
1812	18	1812	18	1812	18
1812	19	1812	19	1812	19
1812	20	1812	20	1812	20
1812	21	1812	21	1812	21
1812	22	1812	22	1812	22
1812	23	1812	23	1812	23
1812	24	1812	24	1812	24
1812	25	1812	25	1812	25
1812	26	1812	26	1812	26
1812	27	1812	27	1812	27
1812	28	1812	28	1812	28
1812	29	1812	29	1812	29
1812	30	1812	30	1812	30
1812	31	1812	31	1812	31

Şekil 14. Wolf Dietrich'in Derleme Notları

Koleksiyon üzerine çalıştıkça bunun sadece buz dağının görünen kısmı olduğunu anladım. Çalışma şekli ve yaşam biçimi, görünmeyen kısmında çok büyük bir emek olduğunu gösteriyor. Alanda tanıştığı kişiler ve müzikleri hakkında bulunduğu tüm bilgilerini çok düzenli olarak tuttuğu defterlerine kaydetmiş, alandan sonra yeni defterler hazırlamıştır. Bu defterlere numaralar vermiş ve bu arşivde olacak kişiyi direkt ses kayıtlarına yönlendirmiştir.

Şekil 15. Wolf Dietrich'in Kendi Eli ile Yazdığı Fihristler

Şekil 16. Wolf Dietrich'in satın aldığı LP ve CD'lerin içindeki müzikleri not ettiği defterleri

SONUÇ

Dietrich, müziği ve onu araştırmayı çok seven, karşılaştırmalı müzikoloji ve etnomüzikolojiden etkilenen iyi bir arşivci idi. Bir yandan dönemin araştırma anlayışının “karşılaştırmalı müzikologların” etkisinde kalarak başka ülkelerden derleme yapmıştı. Derlemede oldukça başarılıydı, çünkü kullandığı ekipmanlar çok kaliteliydi, dolayısıyla teknik açıdan üst düzey kayıtlar ortaya çıkarmıştı, ama sadece kayıt almakla kalmamış, bunları düzenli bir şekilde tasnif etmiş, defterler tutmuş, fihristler hazırlamış ve sonraları bu kayıtları müzik endüstrisinin içine sokmuş ve radyo programları yapmıştı. Dönemin etnomüzikologlarından farklı olarak yaptığı kayıtları, radyo yayınları ve hazırladığı LP, kaset ve CD'lerle daha geniş kitlelerle paylaşmıştı. Derleme yaparken yerel halka karşı çok anlayışlı olmuş, onlarla iyi ilişkiler kurmuş, ayırım yapmaksızın bulduğu tüm müzikleri toplamış, ama kültürel herhangi bir öge hakkında araştırma yapmamıştı.

Mesleği dışında müziğe, araştırmaya, kültürlere ve yabancı dile büyük ilgisi olduğu kütüphanesindeki birçok sözlük ve derleme yaptığı bölgelerin kültürüne dair kitaplardan anlaşılmaktadır. Bunun dışında 1950 yılından sonra müzik araştırmalarını biçimlendiren etnomüzikolojinin temel pek çok kitabı da kütüphanesinde önemli bir kapsamaktadır.

Meslektaşları Dietrich'i şöyle nitelemişlerdir: “Geleneksel müziğin profesyonel belgeselcisi, öncelikli hedefi Balkanların ve Türkiye'nin zengin müzik mirasını belgelemek, korumak ve anlamaktı. Etnomüzikolojinin daha geniş alanına katkıda bulunmayı ve bulgularını geleneksel müziğin kültürel önemini takdir edenlerle paylaşmayı amaçladı.⁴¹ “Kendi kendini yetiştirmiş bir bilim adamıydı; tüm meslektaşları tarafından saygı duyulmuyordu, ama eminim ki, kendisini bir bilim adamı olarak görüyordu. Müzikoloji veya etnomüzikoloji eğitimi almadı, ancak kendi kendini yetiştirmiş bir etnomüzikologdu.”⁴² “Bilgisayar bilimcisi, serbest çalışan etnomüzikolog ve radyo programları sunucusuydu.”⁴³ “Kendine has özellikleri olan bir araştırmacı; çok çalışkan, oldukça düzenli, hırslı ve sistematik çalışan biriydi; “uzun konuşurdu, toplantılarda sözü kesilince kızardı; ihtiraslı, kafası çok çalışan ve araştırmayı seven biriydi; yayınlar yaptı”,⁴⁴ “toplamaya çok düşkündü”,⁴⁵ “müziği kaydetmeyi sevmişti, ama müzikolog değildi, biraz tesadüfen kayıtlar yapmış sadece derlemeci idi”,⁴⁶ “bilişim mühendisliği uzmanı eğitimi

⁴¹ Thede Kahl, Jena – Almanya, 5 Ocak 2024.

⁴² Susanne Ziegler, Berlin – Almanya, 13 Kasım 2023.

⁴³ ICTMD Almanya ulusal temsilcisi Dorit Klebe'nin, 15 Mart 2015 tarihinde Wolf Dietrich'in ölümü üzerine yazmış olduğu anı yazısı, Berlin.

⁴⁴ Hande Sağlam, 11 Ekim 2023, İstanbul – Türkiye ve Svanibor Pettan, Lubiya – Slovenya, 30 Ekim 2023.

⁴⁵ M.P. Baumann, Bamberg – Almanya, 3 Kasım 2023.

⁴⁶ Martin Greve, Beyrut – Lübnan, 31 Ekim 2023.

almıştı. Üniversite profesörlerinden çok daha fazla para kazandı. En son teknolojiyi satın alabilir, koleksiyonunu ve kendi kütüphanesini oluşturabilirdi. Her şeyi kendisi inşa etti. Kendisi etnomüzikologdu ve yayınları vardı, aynı zamanda bir nevi müzik koleksiyoncusuydu.”⁴⁷

“Onun müzik araştırmalarına olan bağlılığı, kültürel mirası korumaya ve etnomüzikoloji alanına değerli görüşler katmaya yönelik derin bir bağlılıktı. Wolf Dietrich için Balkan ve Türk müziğiyle çalışmak, bu müzik geleneklerinin içindeki inanılmaz güzelliğe ve zenginliğe duyduğu derin takdir nedeniyle derin bir mutluluk kaynağıydı. Wolf’un bu müzikle çalışmaktan duyduğu keyif sadece estetikle ilgili değil, aynı zamanda tarihsel etkilerin, bölgesel farklılıkların ve bestelerin aktardığı duygusal derinliğin araştırılmasıyla da ilgiliydi. Bu geleneklere olan bağlılığı, ona bölgelerin ve azınlıkların kültürel dokusuna benzersiz bir pencere açarak ses deneyimlerinin katmanlarını açığa çıkarmasına olanak tanıdı. Dahası, çalışmaları onun yaşayan geleneklerle ilgilenmesine, kültürel mirası korumasına ve bu müzik pratiklerinin taşıyıcısı olan topluluklarla bağlantılar kurmasına olanak sağladı.”⁴⁸

Balkan ve Türk müziği üzerine çalışmak bir yanı ile estetik tercih, kültürel keşif ve mirasın korunması doğrultusunda bir yolculuktu. Yaşamının merkezi müzik araştırmacılığı oldu maddi ve manevi tüm zamanını tercihi doğrultusunda yaşadı ve ardında büyük bir miras bıraktı.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Baumann, M. P., & Çiftçi, N. (2021). *Türk müziğine adanmış ömür* (E. D. Yavuz, Çev.). Berlin: VWB.
- Bumke, P. J. (2022). *Mankerek Doğu Dersim’de / Tunceli’de köy hayatı, 1974 – 1978* (M. Greve, Der.). İstanbul: Max Weber Stiftung.
- Campbell, D. (2006). Bagpipes of Greece – Recordings by Wolf Dietrich. *The Chanter*. 19 Kasım 2024 tarihinde <https://www.bagpipesociety.org.uk/articles/2006/chanter/spring/bagpipes-of-greece-recordings-by-wolf-dietrich/> adresinden erişildi.
- Frith, S. (2000). The discourse of world music. G. Born & D. Hesmondhalgh (Ed.), *Western music and its others* içinde (ss. 305-323). Berkeley: University of California Press.
- Fujie, L. (1995). [Review of the CD *Turquie. Musiques villageoises d’Anatolie*, by K. Reinhard, U. Reinhard & W. Dietrich]. *Yearbook for Traditional Music*, 27, 213. doi:10.2307/768151
- Greve, M., & Şahin, Ö. (2021). *Anlatılamazı ifade etmek: Yeni Dersim sound’unun oluşumu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kennedy, M., & Bourne, J. (2004). *The concise Oxford dictionary of music*. 15 Ağustos 2024 tarihinde <https://www.encyclopedia.com/arts/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/hoerburger-felix> adresinden erişildi.
- Said, E. (2003). *Şarkiyatçılık*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Cottrell, S. J. (2010). Ethnomusicology and the music industries: An overview. *Ethnomusicology Forum*, 19(1), 3-25.
- Yavuz, E. D. (2020). Felix von Luschan ve 1902 Zincirli kayıtları. E. D. Yavuz (Haz.), *Fonograf alanda: Erken dönem karşılaştırmalı müzikoloji çalışmaları ve Türkiye içinde* (ss. 81-98). İstanbul: Berceste Yayınları.

⁴⁷ Ralf Martin Jäger, Münster – Almanya, 18 Ekim 2023.

⁴⁸ Thede Kahl, Jena – Almanya, 5 Ocak 2024.

EKLER

EK 1: Wolf Dietrich hakkında yazılanlar

- Ahrens, C. (1981). [Review of *Folk Music of Turkey*, by W. Dietrich]. *Ethnomusicology*, 25(2), 356–357. <https://doi.org/10.2307/851298>
- Brandl, R. M. (1996). The “Yiftoi” and the Music of Greece. Role and Function. *The World of Music*, 38(1), 7–32. <http://www.jstor.org/stable/41699070>
- Bröcker, M. (1984). [Review of *Orient/Okzident. Musik aus Südost-Europa. (Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz)*, by W. Dietrich & A. Simon]. *The World of Music*, 26(3), 78–79.
- Delorenzi-Schenkel, S. (1987). Children’s Music of Greece. *The World of Music*, 29(3), 28–46. <http://www.jstor.org/stable/43561157>
- Feldman, W. (1984). [Review of *Orient/Okzident: Musik aus Südost-Europa*, by W. Dietrich]. *Ethnomusicology*, 28(3), 583–584.
- Fujie, L. (1995). [Review of *Turquie. Musiques villageoises d’Anatolie [Turkey. Anatolian Village Music]*, by U. Reinhard, W. Dietrich, & K. Reinhard]. *Yearbook for Traditional Music*, 27, 213–213. <https://doi.org/10.2307/768151>
- Fujie, L. (1997). [Review of *Kazakhstan. Musique d’Almatī [Music from Almatī]*, by W. Dietrich]. *Yearbook for Traditional Music*, 29, 208–208. <https://doi.org/10.2307/768343>
- Goffre, A. (1985). [Review of *Orient Okzident. Südosteuropa*, by W. Dietrich]. *Yearbook for Traditional Music*, 17, 228–232. <https://doi.org/10.2307/768457>
- Hickerson, J. C., Spear, L. S., & Stone, R. M. (1984). Current Bibliography, Discography and Filmography. *Ethnomusicology*, 28(1), 97–136. <http://www.jstor.org/stable/851434>
- Hnaraki, M. (2012). [Review of *Grèce. O skáros: Musiques pour flutes / Greece. O skáros: Flute Music*, by Wolf Dietrich & Isabelle Schulte-Tenckhoff]. *Ethnomusicology*, 56(1), 159–161. <https://doi.org/10.5406/ethnomusicology.56.1.0159>
- Kaloyanides, M. G. (2010). [Review of *Grèce. O skáros: Musiques pour flûtes / Greece. O skáros: Flute Music*, by W. Dietrich & I. Schulte-Tenckhoff]. *Yearbook for Traditional Music*, 42, 233–233. <http://www.jstor.org/stable/41201412>
- Loutzaki, I. (1994). Greek Folk Dance Music. *Yearbook for Traditional Music*, 26, 168–179. <https://doi.org/10.2307/768264>
- Morgenstern, U. (2009). [Review of *Bagpipes of Greece*, by W. Dietrich]. *Lied Und Populäre Kultur / Song and Popular Culture*, 54, 345–346. <http://www.jstor.org/stable/20685633>
- Recording Reviews. (2011). *The World of Music*, 53(1/3), 515–573. <http://www.jstor.org/stable/41699969>
- Stoll, R. W. (1993). [Review of *Aussereuropäische Lauten Werkzeuge & Kunstwerk. Sammlung Bengt Fosshag*, by W. Dietrich, B. Fosshag, & A. Böttcher]. *Neue Zeitschrift Für Musik (1991-)*, 154(3), 80–80. <http://www.jstor.org/stable/23987459>
- Werner, B. (1974). [Review of *Folk Musik of Greece*, by W. Dietrich]. *Yearbook of the International Folk Music Council*, 6, 169–169. <https://doi.org/10.2307/767752>
- Wegner, U. (1993). [Review of *Außereuropäische Lauten. Werkzeug und Kunstwerk. Sammlung Bengt Fosshag. [‘Non-Western Lutes. Tools and Works of Art. The Collection of Bengt Fosshag’]*, by W. Dietrich & B. Fosshag]. *The World of Music*, 35(2), 132–135. <http://www.jstor.org/stable/43615573>

EK 2: Yazarı olduğu kitap, makale ve tanıtım yazıları

- 1976a [Besprechung:] Laurence Picken - Folk Musical Instruments of Turkey. London 1975. nI: Galpin Society Journal, vol. XXIX /May 1976, p. 136-138.
- 1976b Über das Singen zur sich drehenden Pfanne ("Tepsijanje").
In: ed. Kurt Reinhard - Studien zur Musik Südost-Europas. =(Beiträge zur Ethnomusikologie, vol. 4), S. 71-89. Hamburg: Wagner.
- 1977 In: Heinz Bluthard -Uher 4000 Report IC, 4200 /4400 Report Stereo IC, S. 1-3.Über den Einsatz des Uher Report für musikethnologische Zwecke.
Stuttgart: Bluthard #(FI 17).
- 1981a Psychologische Einflußfaktoren bei der Feldaufnahme. nI: ed. Max Baumann - Musikologische Feldforschung. Aufgaben, Erfahrungen, Techniken =(Beiträge zur Ethnomusikologie, 9), S. 55-65. Hamburg: Wagner.
- 1981b Feldforschungsbericht Malta 1979.
In: ed. Max Baumann - Musikologische Feldforschung. Aufgaben, Erfahrungen, Techniken =(Beiträge zur Ethnomusikologie, 9), S. 161-165. Hamburg: Wagner.
- 1983a Die Musik der Zigeuner in Südost-Europa.
In: ed. Rüdiger Vossen - Zigeuner, S. 289-299. Frankfurt: Ullstein (# 34135).
- 1983b Local Styles in the Music of Tapan and Zurla in Southeastern Europe.
In: Makedonski Folklor, god. XVI, broj 31, str. 189-195. Skopje.
- 1984 La conformazione della seconda voce nella musica polifonica dell' Epiro settentrionale.
In: Culture musicale. Quaderni di etnomusicologica, 111/5-6, pp. 269-279. Roma.
- 1985 Tendenzen ni der heutigen türkischen Musik.
In: ed. Max Baumann - Musik der Türken ni Deutschland, S. 10-23. Kassel: Yvonne Landeck.
- 1986 [Besprechung:] Ursula Reinhard - Musik aus der Türkei.
=(Schallplattenalbum Museum Collection Berlin (West) - MC 1)
In: The World of Music, vol. XXVIII/3-1986, p. 99-101. Wilhelmshaven.
- 1987 Ein Datenbanksystem zur Dokumentation von Musik auf Tonträgern.
In: ed. Jürgen Dittmar - Dokumentationsprobleme heutiger Volksmusikforschung. S. 167-182. Bern: Lang.
- 1988 Der maltesische Dudelsack Zaqq.
In: Der Dudlpfeifer, VIII/54, S. 4-7. Neumarkt/Opf.
- 1989a Österliches "Rappel"-Brauchtum im Saarland.
In: Volkskunst, vol. XI/1, S. 61-65. München: Calwey.
- 1989b Individuelle Schlußformeln beim Dudelsackspiel ni Südost-Europa.
In: Der Dudlpfeifer, IX/60, S. 10-13. Neumarkt/Opf.
- 1991 Der Schäferlauf ni Markgröningen.
In: Der Dudipfeifer, XI/68, S. 11-12. Neumarkt/Opf.
- 1992 a Dudelsack und Drehleier im Rhein-Main-Gebiet (1987/88).
In: ed. G. Nol und W. Schepping - Musikalische Volkskultur ni der Stadt der Gegenwart, S. 66-73; Hannover: Metzler.
- 1992 b Zur Klassifikation der Lauten [und] Zur Frühgeschichte und Verbreitung der Lauten.
In: Wolf Dietrich und Bengt Foßhag -Außereuropäische Lauten. Werkzeug und Kunstwerk, S. 14-42. Frankfurt: Brigitte Foßhag.
- 1993a Neue Entwicklungen bei Dudelsack und Drehleier ni Rhein-/Main-Gebiet.
In: ed. Marianne Bröcker - Berichte aus dem ICTM-Nationalkomitee Deutschland, Bd. I, S. 27-34. Bamberg: Universitätsbibliothek.
- 1996 BegleittonsummenbeimFlötenspielnit Mitelasien.
In: Tibia, Bd. 21, Heft 1/1996, S. 30-32. Celle.
- 1997 Alim Qasimov -die magische Stimme Aserbaidshans.
Konzert-Begleitheft, Hessischer Rundfunk, Frankfurt/M., 22.3. 197.
- 1998 Klassische Musik aus Usbekistan mit Munadjat Yulchieva, Gesang, und dem Ensemble Mirzaev. Konzert-Begleitheft, Hessischer Rundfunk, Frankfurt/M., 19.3.1998.
- 1999 Zur Frühgeschichte und Verbreitung der Lauten.
In: ed. Peter Kiraly - Die Laute. Jahrbuch der Deutschen Lautengesellschaft, Bd. 11/1998, S. 1-34. Frankfurt ma Main, 1999.
- 2000 a The Singing of Albanian Heroic Poetry.
In: ed. Karl Reichl -The Oral Epic. Performance and Music, p. 83-94. Berlin: VWB - Verlag für Wissenschaft und Bildung, 2000.
- 2000b Oboen des Orients.

- In: ed. Marianne Bröcker - Von mancherley Musicalischen Instrumenten. Zum zehnjährigen Bestehen des Musikinstrumentenmuseums Lißberg, S. 113-120. Lißberg: Förderverein Musikinstrumentenmuseum Lißberg, 2000.
- 2001a Irakischer Maqam (Farida und das Iraqi Maqam-Ensemble).
Konzert-Begleitheft, Hessischer Rundfunk, Frankfurt/M., 16. März 2001.
- 2001b Roma Music for the Tatars of the Crimea. In: ed. S. Pettan - Glasba in Manjine - Music and Minorities, Proceedings of the 1st Internat. Meeting of the ICTM Study Group Music and Minorities Ljubljana / Slovenia, June 25-30th, 2000, pp. 207-214. Ljubljana: ICTM 2001. (dazu Aufnahmen 14-15 auf der CD zum Buch)
- 2001c Kutsufliani. Volkskundliche Studie eines aromunischen Dorfes im Pindos-Gebirge (Panagia, Distrikt Trikala), mit Thede Kahl und Georgios Sarros. Buch mit CD. Thessaloniki: Gebrüder Kyriakidis, 2001. ISBN 960-343-617-8.
- 2002 Die bosnische Sevdalinka - ein musikalisches Genre.
Konzert-Begleitheft, Hessischer Rundfunk, Frankfurt/M., 8. März 2002.
- 2004 a Der kazachische Qylqobyz und seine Verbindungen zur nordindischen Sarinda.
In: ed. Eszter Fontana u.a. - Studia instrumentorum musicae popularis, Band XI, S. 45-50. Leipzig: Verlag des Musikinstrumentenmuseums der Universität Leipzig, 2004.
- 2004 b Musik bei den Aromunen im Dorf Panajia = Kutsufliani, Thessalien / Griechenland. Feldforschungsbericht.
In: ed. Marianne Bröcker - Berichte aus dem ICTM-Nationalkomitee Deutschland, Bd. XI (Lüneburg, 14.-15.2.2003), S. 163-177; Bamberg: Universitätsbibliothek. (dazu Aufnahmen 15-18 auf der Buch-CD)
- 2006 Playing the Pipiza or Karamouza in Central Greece. In: ed. Naila Ceribasic and Erica Haskell - Shared Musics and Minority Identities. Papers from the Third Meeting of the 'Music and Minorities' Study Group of the ICTM, Roc / Croatia, 27.8.-3.9.2004, pp. 275-288. Zagreb: Institut za Etnologiju i Folkloristiku, 2006. (dazu Aufnahmen 27-31 auf der Buch-CD)
- 2008 The Musical Education of Arvanites Children in Central Greece, In: ed. R. Stelova et al. The Human World and Musical Diversity: Proceedings from the Fourth Meeting of the ICTM - Study Group 'Music and Minorities' in Varna, Bulgaria, 2006, p. 159-163.
Sofia: Institute of Art Studies, 2008. (dazu Aufnahmen 23-24 auf der Buch-CD)
- 2009 a Beobachtungen zur Szene der Folk Music in Rheinhessen (Kreis Alzey - Worms).
Tagungsbericht der Kommission zur Erforschung musikalischer Volkskulturen in der Deutschen Gesellschaft für Volkskunde, Hachenburg/Ww., 4.-7. 10. 2006, S. 187-194.
- 2009 b Musikalischer Austausch in Südosteuropa. In: ed. Thede Kahl und Cay Lienau - Christen und Muslime. Interethnische Koexistenz in südosteuropäischen Peripheriegebieten, S. 191-202. und Wien & Berlin: Lit-Verlag, 2009.
- 2009 c Bordun Techniques while playing the End-blown Flutes.
In: ed. Utegalieva - Muzyka tjorskogo mira, Materialy pervogo mezhdunarodnogo simpozima. Almaty, 3-8. Maja 1994, p. 141-148. Almaty: Dajk-Press. 2009.
- 2010 a Nationalkomitee des ICTM Deutschland, Bd. XVI/XIX, 2008-09, S. 451-461.
Flötenmusik mit Hintergrund. Bogaz in Eurasien. In: ed. M. Bröcker - Berichte aus dem Münster: Monsenstein und Vannerdat, 2010. (dazu Aufnahmen 22-27 auf der Buch-CD)
- 2010 b Dudelsäcke in Griechenland. In: ed. Holger Lamm - 50 Jahre Deutsch-Griechische Gesellschaft. [επουάvo-Envikóc Lúloyos Wiesbaden. 1959-2009. S. 121-128. Wiesbaden: Chelmos-Verlag, 2009 [2010].
- 2010 c Zur Politik um Feuerlauffrituale ('Anastenária') in Griechenland. Überlebensstrategien für einen angefeindeten Brauch. In: ed. M. Seifert & M. Bröcker - Aspekte des Religiösen in populären Musikkulturen, S. 175-184. Internationale Tagung in Dresden, 8. bis 11. Oktober 2008. Dresden: Eckhard Richter, 2010.
- 2012 Festivalkultur beim Schwäbischen Albverein am Beispiel des Festivals 'Sackpfeifen in Schwaben'. Vortrag bei der Tagung der Kommission zur Erforschung europäischer Volkskulturen, Köln, 6.-9.10.2010. Tagungsbericht 'Festivals populärer Musik', S. 122-127, München: Allitera-Verlag, 2012.

EK 3: Yayınladığı LP ve CD listesi

- 1973 Folk Music of Yugoslavia
LP Topic 12TS224 (Topic Records Ltd., London)
Neuaufgabe als CD: Topic TSCD906, Topic Records Ltd., London 1994.
- 1974 Folk Music of Greece
LP Topic 12TS231 (Topic Records Ltd., London)
Neuaufgabe als CD: Topic TSCD907, Topic Records Ltd., London 1994.
- 1975 Musica popolare di Cipro / Folkmusic of Cyprus
LP Albatros VPA 8218 (Vedette Records, Milano)
=LP Lyrichord LST 7329 (Lizenzausgabe), New York, ca. 1978.
Re-Edition als CD (nur ni Frankreich erhältlich): DOM DAF 121 (ca. 1999).
- 1976 a Musica popolare del Dodecaneso / Folk Music of the Dodecanese Islands
LP Albatros VPA 8295 (Editoriale Sciascia, Rozzano/Milano)
=(MC Albatros VC 0783).
- 1976 b Musica della Grecia del Nord / Folk Music of Northern Greece
LP Albatros VPA 8298 (Editoriale Sciascia, Rozzano/Milano)
=(MC Albatros VC 0786)
Re-Edition als CD (nur ni Frankreich erhältlich): DOM DAF 16 (1999).
- 1978 a Folk Music of Turkey
LP Topic 12TS333 (Topic Records Ltd., London)
Neuaufgabe als CD: Topic TSCD908, Topic Records Ltd., London 1994.
- 1978 b Turchia. Canti e musica tradizionale / Turkey. Traditional Songs and Music.
LP Albatros VPA 8412 (Editoriale Sciascia, Rozzano/Milano)
(= MC Albatros VC 4912)
= LP Lyrichord LST 7356 (Lizenzausgabe), New York, ca. 1979.
- 1978 c Die virtuose Klarinette Griechenlands
LP Cellier no. 011 (Disques Cellier, Lausanne) |
= LP Carrère 67.469 Disques Cellier (1980)=(MC Disques Carrère 70469).
- 1979 a Musica popolare di Jugoslavia / Folk Music of Yugoslavia
LP Albatros VPA 8413 (Editoriale Sciascia, Rozzano/Milano)
=(MC Albatros VC 4913)
Re-Edition als CD (nur ni Frankreich erhältlich): DOM DAF 109 (ca. 1998).
- 1979 b La musique des paysans de Grèce
LP Société Française de Productions Phonographiques, Paris, FP 6.2909
(auch unter der Bezeichnung SFPP AMP 2909).
- 1983 Orient / Okzident - Musik aus Südost-Europa
LP Museum Collection MC 3 (Doppelalbum) (Museum für Volkerkunde, Berlin).
- 1994 Turquie / Turkey. Musiques villageoises d'Anatolie / Anatolian Village Music
(mit Ursula Reinhard)
CD AIMP XXXV (Musée d'ethnographie, Genève), VDE Gallo CD-797.
- 1996 a Gipsy Music of Macedonia & Neighbouring Countries. Zurle-tapan / davul-zurna / daouli-zournas
CD TSCD914 - Topci Records Ltd., London.
- 1996 b Instrumental Folk Music of Greece
CD TSCD915 - Topic Records Ltd., London.
- 1996 c Kazakhstan / Musique d'Almati (mit Baldyrgan Bayqadamova und Mark Kirchner)
CD AMI P XLVI (Musée d'ethnographie, Genève), VDE Gallo CD-910.
- 1997 Sackpfeifen ni Schwaben. Beiträge vom Internationalen Dudelsackspielertreffen in Balingen, 7.-9. November 1997.
CD Haus der Volkskunst CD 8/ Balingen 1997.
- 2000 Sackpfeifen ni Schwaben 2000. Beiträge vom .2 europäischen Dudelsackspielertreffen in Balingen, 12.-14. Oktober 2000.
CD Haus der Volkskunst CD 10 / Balingen 2000.
- 2001 Kutsúfliani (Panagia). Beilage zum Buch: Wolf Dietrich, Thede Kahl, Georgios Sárros - Kutsufliani. Thessaloniki: Kyriakidis, 201. CD oN. r. (Buchbeilage).
- 2003 Sackpfeifen in Schwaben 2003. Beiträge vom 3. europäischen Dudelsackspieler Treffen in Balingen, 16.-18. Oktober 2003. CD Haus der Volkskunst T04 / Balingen 2003.
- 2005 Bagpipes of Greece.

-
- CDTSCD930 -Topic Records Ltd., London.
- 2006 Sackpfeifen ni Schwaben 2006. Beiträge vom .4 internationalen Dudelsackfestival CD in Balingen, 12.-16. Oktober 2006.
Haus der Volkskunst T046 / Balingen 2006.
- 2009 Grèce. Oskáros. Musiques pour flutes.
CD AMI P XIII (Musée d'ethnographie, Genève), VDE Galo CD-1280.
- 2010 Sackpfeifen in Schwaben 2009. 5. Internationales Dudelsack festival in Balingen, 15.-18. Oktober 2009. CD Haus der Volkskunst T050 / Balingen 2009 [=2010].
- 2012 Sackpfeifenni Schwaben2012. 6.internationales Dudelsackfestivalni Balingen, 18.-21. Oktober 2012. CD Haus der Volkskunst T052 / Balingen 2013.